

A mérges ember

Nem mindig mérges. Három év alatt négyszer volt az.

A mérge a kenyere. Mint a vasutasnak a mozdony, autósoknak a volán, útéptőnek a nagyhenger, halásznak a Tisza: ebből él. Azt is mondhatom, a vérében van a mérge. Nem úgy, mint a költőnek a ritmus, zenészeknek a muzsika, festőnek a kép — tolvajnak a lopás, jámbornak az együgyűség, hanem valóságosan. Most is tilalmi idejét tölti. Anynyi mérge halmozódott föl — vagy ülepedett le — benne, hogy az orvosok megint rászóltak: megállni! Három éve mérgekeverő, negyedszer szóltak rá.

Ha látom a rohanó autót, tudom, vigyáznom kell. Legalább annyit figyelembe kell vennem, hogy ő az erősebb. Ha leomló falat látok, nyilván nem állok alá még zuhogó esőben sem. Már a csupasz drótot se markolásszuk, mielőtt meg nem győződünk róla, van-e áram benne, vagy nincs. Porban játszó koromban még hullottak mellőlünk a gyerekek is, öregek is, sőt mindig észnél levő felnőttek is, mert a drótnak áram alatt éppen olyan se hideg, se meleg képe van, mint pihenő állapotában. Ezt az alattomos veszedelmet úgy-ahogy megtanultuk nem bántani. A mérget még nem. Finom, fehér, mint a nullás liszt. Nézhetem, semmi bajom tőle. Szép sárga a másik, akár selymet festhetnének vele. Ha megtennénk, Héraklész ingét, Nesszosz kentaur égető véré, a poklok kínját idéznék meg vele.

Szakképzett mérgekeverő Borsi István Bakson. Ritka szakmák egyike ez, amikor tanítják rá az embert, egy szóval se mondják, hogy szép, hogy jó, inkább ijesztgetik a tudni vágyót. A kovácsnak megnevezheti Kónya György vaskapuját, és beleszőheti álmaiba a vasból vert díszeket, az asztalostanuló álmódhat szépen faragott bölcstől is — megint kezdenek bölcst csinálni —, titkos zárrakkal ellátott szekrényekről, vagy csoda szép bútorokról is, a permetező csak kötelező óvatosságról. Féltre szedett lélekről álmódhat. Miért választotta mégis?

— A pénz miatt. Kertészeti brigádvezetőként kevesebbet kerestem, mint az, aki hátára kaja és gépet, és nem kapkod ide-oda, csak dolgozik szépen. Házt akartunk építeni, kellett a pénz.

— Nemsokára készen lesz a ház, tehát jól kerestet?

— Elszámítottam magam, a ház nem abból lett. Mondok egy példát: vetettük a karalábét, a magtakaró kilenc óra alatt 130 forintot kerestem, én tíz órát poroztam, kaptam érte 125-öt. A hónap végén azért úgy jött ki, hogy 100 forinttal én kaptam többet. Ennyit nem érdemes vásárra vinni a bőrt.

— Mégis maradt a régi helyén.

— Becsületből. Amikor iskolában voltam, láttam, hogy a többiekkel szerződést kötött a gazdaság. Az volt a szerződésben, hogy odafigyel, tanul tíz órát, ahogy csak tud, és legalább két ívet növényvédőként dolgozik. Velem ilyen szerződést nem kötöttek, de kötelességemnek tartottam, hogy papíros nélkül is maradjak. Ha költött rám a térsz, nem loghatok meg.

— Tovább is maradt. Megszerezte?

— Ezt nem lehet szeretni. Meglegházban a legnehezebb. Van olyan vegyszer, amelyiknél ajtót, ablakot be kell zárni. Nem elég, hogy rácsöppen valamire, arra is számítnak, hogy gőz vagy gáz lesz belőle, és oda is beférkőzik, ahová permet nem jutna be. Végeredményben bezárom magam egy fődél alá a mérgegel. Nincs az a védőfelszerelés, ami ilyenkor tökéletesen óvna. Ha porozok, itt van ugyan az álarc — mi szájkosárnak mondjuk —, de abban nehéz lélegzetet venni. Erőlködünk, tátott szájjal dolgozunk, amikor kijövünk a friss levegőre, Zineb-pépet köpködünk a szánkából. Mint régen cséplőgépnél vályogot. Ezt nem lehet meg-

szeretni. A kertészetet szeretem. Gyerekkorom óta a kertészet mindenem. Apám otthon azért szidott, miért metszegetem annyit a szőlőt. Most az mondja, akkor volt rendben, amikor én csináltam. A kert a mindenem — és a mérge vele jár a kerttel.

— Ha lejár a tilalmi idő, újra visszamegy?

— Az orvosokon múlik. Hallgatok rájuk, senki nem vetheti szememre, de az életem árán nem akarok permetezni.

— Érti a baját?

— Semmit. Mintha semmi bajom nem lenne. Talán ez a legnagyobb veszedelem benne. Egyszer már mondta az orvos, ha nem akkor jött volna ki a kötelező vizsgálat ideje, talán meg se maradtam volna.

— Orvos nélkül nem is sejtí, hogy beteg?

— Ha tele vagyok vele, akkor se. Amikor éjjel görcsök jönnek a lábamba, és nem tudok aludni, akkor sejttem, ebből már baj lesz. Máskülönben étvágyam van, dolgozni is tudok, csak a görcsöt érzem a lábamban, azt is éjjel.

— Fél a mérgetől?

— Nagyon félek. Tudok olyanról, aki csak kifújta a szórófejet a permetező végén, mert eldugult, és mentő vitte el. Egy másikat már a mentő se vitt el. Pöndült a szilva, akkor permetezett valaki. Másnap, vagy megfelledezett róla, vagy nem hitte, hogy következménye is van annak, amit dolgozott, öt-hat szemét megkóstolt. Olyan beteg lett, arra se volt idő, hogy mentőt hívjanak. A szomszéd vitte el, ez volt a szerencséje. A mérge nem játék.

— Bor, sör, pálinka?

— Se lakodalomban, se disznóturban nem merek inni. Még vasárnap se. Hencsnek sokan, hogy nekik nem árt. Erre is egyszer lehet ráfizetni. Van vegyszer, amelyik jámbor, mint a bárány, de ha itallal öblögetik, farkas támad belőle. Könnyen rámehet az egész ember.

— Legnagyobb baj tehát, hogy a védőfelszerelés még mindig nem tökéletes?

— Talán nincs is olyan, amelyik jó lenne. Bent, a melegházban, ahol előttem is, mögöttem is gáz van, ha kicsit igazítok csak a gázálarcon, mert marja a bőrt, a sós izadtság, már bejön a tüdőbe.

— Számoljunk. Mennyit permetezett három év alatt?

— Egész Baksot be lehetett volna takarni vele, a szomszéd községekkel együtt.

Ellenszögünk a vegyszer. A vízben sem élhetünk, a bűvárok mégis vígan úszkálnak a tenger mélyén. Magukkal viszik a levegőt, akkor is, ha kedvtelésből úszkálnak csak, és nem szívnak mellé egy korty vizet se. Tehernek se érzik a külön szerkezetet, nem erőlködnek vele. A permetezők gázálarca, azt hiszem, az első világháborúban találták föl. Kínzószerszámnak érzik, csak az használja, aki valóban tudja, mit tesz a mérge. De azt se védi tökéletesen. Közbeszó az orvos, ha baj van, pihenésről el első szabad levegőt, de megelőzni lenne jó a bajt. A bűvárok palackos álarca lenne jó keresztetni a permetezőkével.

Erre mondhatják valaki, aki ezt írja, az se permetezett még. Ott van a permetező ember hátán legalább huszonöt kiló, egyszerre izzad tőle, és hűti a tüdejét. Van, aki erre rakna még ilyen-olyan szerkezetet, amíg bele nem rogyik? Az lenne a vége, hogy ezt se használna senki, mert kényelmetlen. Nincs igaza annak, aki így beszél. Háti permetezőt nem használnak már a nagyüzemben, még a kertészetben is ritkán. Hosszú csövön vezetik a mérget, arra is ügyelnek, merre lépjenek közben: ne tapossanak oda, ahol már mérge van. Könnyű kis palack elférne a hátán.

HOBVÁTH DEZSÓ

PAPP GYÖRGY: TAVASZ

Dinnyés Ferenc és a Horthy-bíróságok

Kilencven éve, 1886. május 16-án született Dinnyés Ferenc, a szegedi festészet kimagasló alakja.

A szegedi képzőművészek közül többen kapcsolatba kerültek a munkásmozgalommal. Szőri József (1878—1914) előadásokat tartott a Munkás Szabadiskolában, Kukovetz Nana (1885—1919) 1919-ben Szatymazon mártírhalált halt, Tardos-Taussig Armin (1874—1936) 1919-ben kifejtett magatartása miatt nyugdíjazták, Hódi Géza (1881—1942) pedig tagja volt a kiskunhalasi direktóriumnak.

A baloldali érzelmű Dinnyés Ferenc festőművész (1886—1958) két ízben állott az ellenforradalmi rendszer bírósága előtt. Első esetben 1932-ben vádolta meg a szegedi ügyészség. Az 1932. október 30-án kelt vádirat szerint Füssy László (1899—1969) szegedi költő „kidolgozta az általa IV. Internacionálnak nevezett, s a bolsevista renndhez közelálló jellegű állami és gazdasági berendezkedés programját, ennek megvalósítása érdekében először Budapesten, a kommunista központtal igyekezett összeköttetésbe lépni, majd amidőn ez sikertelen maradt, Szegeden Hegedűs István, Dinnyés Ferenc és Bánfi Ferenc terheltekkel szövetkezett, ezekkel tervét megismertette, s őket a mozgalomba vonatta, elhatározta pártihűek gyűjtését és tervének széles körű propagálását, valamint azt is, hogy az általa elképzelt rendet a mai állami és társadalmi rend erőszakos, forradalmi úton való megdöntésével fogja megvalósítani. Ehhez képest előkészítette a forradalmi mozgalom teljes és részletes programjait, s ezek között elhatározta, hogy egyes hatóságok és intézmények ellen tüntető bombamerényletet fog elkövetni... Hegedűs István, Dinnyés Ferenc és Bánfi Ferenc terheltek pedig, akikkel Füssy László tervét, s annak végrehajtási módját közölte, azt helyeselve, magukévá tették, a mozgalomhoz csatlakoztak, a propagandára és pártihűek gyűjtésére vállalkoztak. Dinnyés Ferenc felajánlotta részben a forradalmi mozgalomban való felhasználásra, részben pénzszerzés céljaira több hadi eszköztől szóló találmányát.”

A rendőrség a legrosszabb időben csapott le Füssyékre. A biatorbágyi vonatrobbanás, 1931. szeptember 30. után kiadott kommunistaellenes statárium még hatályban volt, és emiatt az ügyészség a nyomozati iratokat 1932 nyarán fölterjesztette az igazságügyi minisztériumba. Kedvező fordulatot jelentett, hogy a minisztérium nem tekintette statáriális eljárás hatálya alá tartozónak az ügyet. A bűntört a szegedi törvényszék dr. Vild Károly tanácsa tárgyalta. 1933. január 10-től 14-ig. A vád „állami és társadalmi rend erőszakos fölforgatására irányuló törekvés, gyilkosságra szövetkezés és robbantásoszer joztalan beszerzése” volt. Annak ellenére, hogy a rendőrség besúgója kapcsolatban állott

Füssyvel és Dinyéssel, nap mint nap provokálta őket, a vádhatóságnak csak Füssyvel szemben voltak tárgyi bizonyítékai. A rendőrség a hosszadalmas nyomozás helyett inkább a gyanúsítottak kényszervallatásával próbált gyors „eredményt” elérni. Ez tette lehetővé, hogy a vádlottak a tárgyaláson a siker reményében vonták vissza nyomozati vallomásukat. Füssy előadta, hogy kihallgatása közben korbácsot suhogtattak a háta mögött. Hegedűs István (1894—?) bognársegéd és Bánfi Ferenc (1898—?) gépkocsivezető elmondta, hogy megkötözték őket, gumibottal véresre verték a talpukat, majd a hideg kőre öntött vizet kellett „letáncolni” a daganatokat. A kihallgatott detektívek, dr. Vujkovich Lajos, Pintér Károly, Gyólai László, Rudnay Lajos, Győri Lőrinc és Ross István, tagadták a vádlottak bántalmazását.

Dinnyés védelmét a munkásmozgalomban részt vevő Bojta (Burger) Béla (1899—1969) szegedi ügyvéd látta el, aki a fölszabadulás után a Népbíróságok Országos Tanácsának, később az Országos Ügyvédi Tanácsnak volt az elnöke. Korábban Juhász Gyulát is védte a szegedi szélsőjobboldal vezére, Dobay Gyula által a költő ellen indított sajtóperben. Védőbeszédében rámutatott arra, hogy a vádhatóság Dinnyés vonatkozásában nem tudta bizonyítani a vádiratban foglaltakat. Hivatkozott arra, hogy mindenkinek joga van gondolatai kifejtéséhez, és szellemesen azzal érvelt, hogy a fasizmus is új állameszmét alkotott. A magyar állam kereskedelmi kapcsolatban van a Szovjetunióval, tehát Dinnyés is jogosan vehette tervbe műszaki ellondolásainak az eladását. Végül — nem kis merészséggel — a pert a daytoni majomperhez hasonlította.

A bíróság január 14-én, szombaton délután fél 5 órakor hirdette ki az ítéletet. Füssyt ötévi fegyházra ítélték, hiszen ellene tárgyi bizonyítékok voltak. Megtalálták írásban rögzített elképzeléseit az új államrendezkedésről, lefoglalták az ekrazitbombát, sőt a bomba elhelyezésének a tervét is. A másik három vádlott ellen — vallomásuk visszavonása után — nem volt tárgyi bizonyíték, ezért a bíróság följelentési kötelezettség elmulasztásában állapította meg bűnösségüket. Dinnyés Ferencet egyhónavi fegyházra ítélt, melyet az 1932. június 24-től szeptember 29-ig előzetes letartóztatásban töltött idővel kitöltöttnek vettek. Dinnyés a tárgyaláson elmondta, hogy találmányai a „földbe fúródó torpedó”, a tökéletesített gépfegyver és a pánceles hadijármű. Kár, hogy sem a vádirat, sem a korabeli lapok nem írnak róluk bővebben.

A művészt a szegedi Csillagbörtönben tartották fogva. Itt készült rajzaiból (A Csillagbörtönben, Rab, Rabok a Csillagbörtönből stb.) 1968-ban rendezett emlékkiállításán láthattunk néhány darabot.

Fellebbezések folytán Füssy büntetését két és fél évre mérsékeltek, Dinnyés Ferenc büntetése változatlan maradt.

Dinnyésnek, ennek a színes, érdekes, örökké mozgó embernek az ellenforradalmi rendszerrel való következő összeütközése már arra az időszakra esik, amikor, ha lassan is, de fokozatosan fel-felé ivelve, ellenállási mozgalom bontakozott ki Dél-Magyarországon.

Dinnyés Ferenc ellen a Szegedi Ügyészség — a beérkezett feljelentések alapján — 1943. május 6-án adott ki vádiratot. Dinnyés ekkor 57 éves, s mint a fentiekben láttuk, „büntetett előéletű”, volt, s ez súlyosbító körülménynek minősült. A vádiratot 1943 májusában felterjesztették a Főügyészségre. A vádirat szerint Dinnyés „a magyar kormány, a csendőrség és rendőrség ellen izgatott”.

Figyelemre méltóak a vád tanúi: Rózahegyi János csendőr őrmester és Papp Gyula, az „m. kir. államrendőrség” detektívje, akik 1942. november 20-án megjelentek Dinnyésnek a Mikszáth Kálmán és a Török utca sarkán levő trafikjában. Dinnyés feleségét keresték, aki férjéhez hasonlóan, rendőri felügyelet alatt állott. A detektív felszólította Dinnyést, hogy közölje felesége tartózkodási helyét.

Dinnyés a nyomozók szemébe vágta, „hogy a csendőrségnek és a rendőrségnek jobb dolga is lehetne, mint ártatlan embereket hazszólítani, inkább a bűnözők felkutatásával foglalkoznak”. Még sokat sejtetően hozzátette: „A kormányznak látnia kellene, hogy a nyomozó szerveknek a jelen időben folytatott jobboldali tevékenusége rohamosan segíti elő a baloldali törekvéseket.” Ezenkívül a rendőrségnek „tisztában kellene lennie azzal a fizikai ténnyel, hogy minden akció reakciót szül.”

A két nyomozó felszólította Dinnyést, hogy ne igazságon, mert meg egyszer ügysem lesz 1919. Dinnyés azt válaszolta, hogy 1919 nem lesz, de 1943 sztálingrádjai most már egymás után következnek, s „aki nem érti mit az idő szavát — legyen ez akár a kormány is — az bolond”.

Dinnyés a tárgyaláson is előadta, hogy a rendőrség állandóan felkeresi, sokszor megéjszaka is zaklatja őket. A törvényszék, a „vádlott egyéniségére hivatkozva” — Dinnyés neves festőművész már ekkor — úgy látta, hogy „a megfelelően súlyos pénzbüntetés alkalmazásával a vádlottat érzékenyebben meg lehet büntetni, és őt újabb bűncselekmények elkövetésétől jobban vissza lehet tartani, mint a cselekmények arányában álló szabadságvesztéssel”. Ezért Dinnyést fogházbüntetés helyett súlyos, 200 pengő pénzbüntetésre ítélték.

A történelem későbbi eseményei igazolták Dinnyés Ferencet, bizonyítva, hogy azok közé tartozott, akik megértették az idők szavát.

DR. APRÓ FERENC
DR. PERNEKI LÁSZLÓ